روزگار تیره‌ی حسابرسی

غلامحسین دوانی

هدف از نگارش مقاله‌ی حاضر تدقیق در نامه‌ی ریاست هیأت عالی نظارت به وزیر امور اقتصادی و دارایی پیرامون زیان‌دهی و مسأله‌ی تداوم فعالیت تعداد قابل‌ملاحظه‌ای از مؤسسات حسابرسی کشور است. به‌نظر اینجانب، تداوم زیان‌دهی مؤسسات به‌ویژه مؤسسات نسبتاً بزرگ و یا سوددهی ناچیزشان قابل‌فهم نیست زیرا حتی با فرض احتساب ۸۰درصد درآمد مؤسسات به حقوق و مزایای کارکنان شاغل در آن‌ها، بازهم زیان‌دهی آن‌ها معقول به‌نظر نمی‌رسد. عدم‌شفافیت صورت‌های مالی برخی از مؤسسات، به‌طوری که به‌نظر می‌رسد حتی جامعه‌ی حسابداران نیز به تعداد کارکنان و شرکای آن‌ها دسترسی به‌موقع ندارد و برخی اخبار یا ادعاهای ناخوش آیند درباره‌ی نحوه‌ی کارگرفتن آن‌ها، می‌تواند در بررسی عملکرد مؤسسات حسابرسی مدنظر قرارگیرد.

بر این اساس، چگونه امکان دارد «درآمد به‌ازای شریک» برخی مؤسسات فاقد رتبه‌بندی بورس و یا دارای آخرین رتبه‌بندی جامعه در مقایسه با مهم‌ترین مؤسسه‌ی حسابرسی کشور بیش‌تر باشد؟ یا چگونه برخی از آنان در فصل مالیاتی، مشابه دستگاه چاپ اقدام به انتشار گزارش‌های متعدد حسابرسی مالی مورد درخواست سازمان مالیاتی وفق ماده «۲۷۲» قانون مالیاتی می‌کنند؟ طبعاً در این‌جا نقش کنترل کیفیت و نظارت باید پررنگ‌تر شود.

به‌نظر می‌رسد باید چشم اسفندیار زیان‌دهی یا سوددادن این مؤسسات را شناسایی کرد. باید یادآورشد قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی در درجه‌ی اول تابع نظامات سیاسی-اقتصادی است که حرفه در آن به فعالیت اشتغال دارد و کلیه‌ی تحقیقات منتشرشده در این زمینه حکایت از آن دارند که برای تعیین حق‌الزحمه‌ی حسابرسی عواملی چون ریسک مشتری و محیط فعالیت، پیچیدگی کارحسابرسی، تخصص‌های مورد نیاز و... درنظر گرفته می‌شوند. علی‌رغم این موضوع صاحب‌کاران و «مشتریان خدمات حسابرسی» استبعادی برای پذیرش آن نداشته و مباحثی نظیر چانه‌زنی و مناقصه مطرح می‌شود که جوامع حرفه‌ای برای برخورد با این موضوع متوسل به مقررات تنظیم‌گری از طریق آیین رفتارحرفه‌ای می‌شوند.

از آن‌جا که با توجه به شرایط محیط اقتصادی جهانی‌شدن و اقتصاد دیجیتال محاسبه‌ی ریسک مشتری و محیط کار و سایر عوامل چندان به‌آسانی متصور نیست، در بخش قابل ملاحظه‌ای از تحقیقات انجام شده درخصوص حق‌الزحمه‌ی حسابرسان از حیث سهولت نتیجه‌گیری، بررسی از طریق محاسبه نسبت حق‌الزحمه به درآمد/فروش مشتری انجام شده است. فدراسیون بین‌المللی حسابداران جهان نیز این تحقیقات را برای کاربرد مؤسسات حسابرسی و بورس‌های جهان منتشر کرده است.

اساس این مقاله گزارش عملکرد جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران و درآمد مؤسسات برای سال ۱۴۰۱ است که در سایت جامعه‌ی حسابداران ارائه شده و همچنین داده‌های آماری شرکت‌های بورسی است. بر اساس این گزارش‌ها درآمد کل حرفه‌ی حسابرسی ۳۶۱۰ میلیارد تومان (سهم سازمان حسابرسی ۵۵۶ میلیارد تومان) است که سهم بخش خصوصی معادل ۳۰۵۴ میلیارد تومان (با احتساب دلار ۴۵هزار تومانی) برابر با ۶۷/۸ میلیون دلار شده است.

خروج کارکنان ماهر و کمبود نیروی انسانی اگرچه در همه‌ی رشته‌ها و حرفه‌ها مشهود است اما دو سه سالی

نمایه شماره (۱)- وضعیت درآمدی (۲۰) مؤسسه‌ی برتر حسابرسی کشوردر سال ۱۴۰۱

مبالغ به میلیون ریال

ردیف	نام موسسه	رتبه جامعه	طبقه بورس	گروه همکاران						جمع همکاران	سرانه درآمد به ازای گروه همکاران						جمع
				شرکا	مدیران	سرپرست ارشد	سرپرست	حسابرس ارشد	حسابرس	کمک حسابرس	شرکا	مدیران	سرپرست ارشد	سرپرست	حسابرس ارشد	حسابرس	کمک حسابرس
۱	مفیدراهبر	الف	۱	۲۹	۱۵	۱۹	۳۵	۷۰	۱۵۹	۸۸	۴۱۶,۴۷۸,۰۱۸	۲۱۵,۴۱۹,۶۶۴	۲۷۲,۸۶۴,۹۰۸	۵۰۲,۶۴۵,۸۸۳	۱,۰۰۵,۲۹۱,۷۶۷	۲,۲۸۳,۴۴۸,۴۴۲	۱,۲۶۳,۷۹۵,۳۶۴	۵,۹۵۹,۹۴۴,۰۴۷
۲	ارقام نکو آریا	الف	۱	۲۲	۱۰	۱۱	۱۱	۲۰	۱۰۷	۲۰	۳۱۵,۹۴۸,۸۴۱	۱۴۳,۶۱۳,۱۱۰	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۲۸۷,۲۲۶,۲۱۹	۱,۵۳۶,۶۶۰,۲۷۲	۲۸۷,۲۲۶,۲۱۹	۲,۸۸۶,۶۲۳,۵۰۲
۳	وانیا نیک تدبیر	الف	۱	۱۷	۲۱	۲	۱۱	۲۷	۹۴	۵۰	۲۴۴,۱۴۲,۲۸۶	۳۰۱,۵۸۷,۵۳۰	۲۸,۷۲۲,۶۲۲	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۳۸۷,۷۵۵,۳۹۶	۱,۳۴۹,۹۶۳,۲۳۰	۷۱۸,۰۶۵,۵۴۸	۳,۱۸۸,۲۱۱,۰۳۲
۴	ایران معتهود	الف	۱	۷	۱۶	۸	۱۶	۲	۹۴	۲۲	۱۰۰,۵۲۹,۱۷۷	۲۲۹,۷۸۰,۹۷۵	۱۱۴,۸۹۰,۴۸۸	۲۲۹,۷۸۰,۹۷۵	۲۸,۷۲۲,۶۲۲	۱,۳۴۹,۹۶۳,۲۳۰	۳۱۵,۹۴۸,۸۴۱	۲,۳۶۹,۶۱۶,۳۰۸
۵	آزمون پرداز	الف	۱	۱۵	۱۱	۱	۱۱	۲۰	۳۵	۱۸	۲۱۵,۴۱۹,۶۶۴	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۱۴,۳۶۱,۳۱۱	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۲۸۷,۲۲۶,۲۱۹	۵۰۲,۶۴۵,۸۸۳	۲۵۸,۵۰۳,۵۹۷	۱,۵۹۴,۱۰۵,۵۱۶
۶	بیات رایان	الف	۱	۵	۸	۲	۹	۸	۳۷	۶	۷۱,۸۰۶,۵۵۵	۱۱۴,۸۹۰,۴۸۸	۲۸,۷۲۲,۶۲۲	۱۲۹,۲۵۱,۷۹۹	۱۱۴,۸۹۰,۴۸۸	۵۳۱,۳۶۸,۵۰۵	۸۶,۱۶۷,۸۶۶	۱,۰۷۷,۰۹۸,۳۲۲
۷	حافظ کام	الف	۱	۱۰	۱۲	۰	۳	۱۴	۴۹	۱	۱۴۳,۶۱۳,۱۱۰	۱۷۲,۳۳۵,۷۳۱	۰	۴۳,۰۸۳,۹۳۳	۲۰۱,۰۵۸,۳۵۳	۷۰۳,۷۰۴,۲۳۷	۱۴,۳۶۱,۳۱۱	۱,۲۷۸,۱۵۶,۶۷۵
۸	تدوین و همکاران	الف	۱	۴	۹	۲	۸	۱۸	۶۴	۱۳	۵۷,۴۴۵,۲۴۴	۱۲۹,۲۵۱,۷۹۹	۲۸,۷۲۲,۶۲۲	۱۱۴,۸۹۰,۴۸۸	۲۵۸,۵۰۳,۵۹۷	۹۱۹,۱۲۳,۹۰۱	۱۸۶,۶۹۷,۰۴۲	۱,۶۹۴,۶۳۶,۶۹۳
۹	بهمند	ب	۱	۷	۱۴	۱	۱۱	۱۳	۳۰	۱	۱۰۰,۵۲۹,۱۷۷	۲۰۱,۰۵۸,۳۵۳	۱۴,۳۶۱,۳۱۱	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۱۸۶,۶۹۷,۰۴۲	۴۳۰,۸۳۹,۳۲۹	۱۴,۳۶۱,۳۱۱	۱,۱۰۵,۸۲۰,۹۴۴
۱۰	آزموده کاران	الف	۱	۵	۸	۳	۱۳	۱۸	۴۲	۱۸	۷۱,۸۰۶,۵۵۵	۱۱۴,۸۹۰,۴۸۸	۴۳,۰۸۳,۹۳۳	۱۸۶,۶۹۷,۰۴۲	۲۵۸,۵۰۳,۵۹۷	۶۰۳,۱۷۵,۰۶۰	۲۵۸,۵۰۳,۵۹۷	۱,۵۳۶,۶۶۰,۲۷۲
۱۱	رازدار	الف	۱	۱۱	۱۱	۴	۱۱	۱۴	۵۵	۱۹	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۵۷,۴۴۵,۲۴۴	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۲۰۱,۰۵۸,۳۵۳	۷۸۹,۸۷۲,۱۰۳	۲۷۲,۸۶۴,۹۰۸	۱,۷۹۵,۱۶۳,۸۷۰
۱۲	هوشیار ممیز	الف	۱	۱۲	۵	۱	۱۲	۱۸	۶۷	۱۸	۱۷۲,۳۳۵,۷۳۱	۷۱,۸۰۶,۵۵۵	۱۴,۳۶۱,۳۱۱	۱۷۲,۳۳۵,۷۳۱	۲۵۸,۵۰۳,۵۹۷	۹۶۲,۲۰۷,۸۳۴	۲۵۸,۵۰۳,۵۹۷	۱,۹۱۰,۰۵۴,۳۵۷
۱۳	تدبیر محاسب آریا	ب	غیر معتمد	۳	۶	۰	۱	۴	۴۲	۵	۴۳,۰۸۳,۹۳۳	۸۶,۱۶۷,۸۶۶	۰	۱۴,۳۶۱,۳۱۱	۵۷,۴۴۵,۲۴۴	۶۰۳,۱۷۵,۰۶۰	۷۱,۸۰۶,۵۵۵	۸۷۶,۰۳۹,۹۶۸
۱۴	سامان پندار	الف	۱	۱۲	۵	۳	۷	۱۵	۳۴	۲۰	۱۷۲,۳۳۵,۷۳۱	۷۱,۸۰۶,۵۵۵	۴۳,۰۸۳,۹۳۳	۱۰۰,۵۲۹,۱۷۷	۲۱۵,۴۱۹,۶۶۴	۴۸۸,۲۸۴,۵۷۳	۲۸۷,۲۲۶,۲۱۹	۱,۳۷۸,۶۸۵,۸۵۲
۱۵	رهیافت و همکاران	الف	۱	۱۷	۱۰	۳	۱۱	۱۶	۴۸	۳۳	۲۴۴,۱۴۲,۲۸۶	۱۴۳,۶۱۳,۱۱۰	۴۳,۰۸۳,۹۳۳	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۲۲۹,۷۸۰,۹۷۵	۶۸۹,۳۴۲,۹۲۶	۴۷۳,۹۲۳,۲۶۲	۱,۹۸۱,۸۶۰,۹۱۲
۱۶	کوشا منش	الف	۱	۵	۴	۱	۵	۱۴	۳۱	۴	۷۱,۸۰۶,۵۵۵	۵۷,۴۴۵,۲۴۴	۱۴,۳۶۱,۳۱۱	۷۱,۸۰۶,۵۵۵	۲۰۱,۰۵۸,۳۵۳	۴۴۵,۲۰۰,۶۴۰	۵۷,۴۴۵,۲۴۴	۹۱۹,۱۲۳,۹۰۱
۱۷	مستقل اندیشان پارس	ج	غیر معتمد	۶	۴	۰	۰	۰	۱۰۶	۱	۸۶,۱۶۷,۸۶۶	۵۷,۴۴۵,۲۴۴	۰	۰	۰	۱,۵۲۲,۲۹۸,۹۶۱	۱۴,۳۶۱,۳۱۱	۱,۶۸۰,۲۷۳,۳۸۲
۱۸	معین مشاور مجرب	ب	غیر معتمد	۴	۷	۲	۲	۴	۳۹	۸	۵۷,۴۴۵,۲۴۴	۱۰۰,۵۲۹,۱۷۷	۲۸,۷۲۲,۶۲۲	۲۸,۷۲۲,۶۲۲	۵۷,۴۴۵,۲۴۴	۵۶۰,۰۹۱,۱۲۷	۱۱۴,۸۹۰,۴۸۸	۹۴۷,۸۴۶,۵۲۳
۱۹	بهراد مشار	الف	۱	۸	۵	۳	۱۷	۱۷	۴۹	۱۱	۱۱۴,۸۹۰,۴۸۸	۷۱,۸۰۶,۵۵۵	۴۳,۰۸۳,۹۳۳	۲۴۴,۱۴۲,۲۸۶	۲۴۴,۱۴۲,۲۸۶	۷۰۳,۷۰۴,۲۳۷	۱۵۷,۹۷۴,۴۲۱	۱,۵۷۹,۷۴۴,۲۰۵
۲۰	مهرآفرین بصیر	د	غیر معتمد	۶	۰	۱	۲	۰	۴۳	۳	۸۶,۱۶۷,۸۶۶	۰	۱۴,۳۶۱,۳۱۱	۲۸,۷۲۲,۶۲۲	۰	۶۱۷,۵۳۶,۳۷۱	۴۳,۰۸۳,۹۳۳	۷۸۹,۸۷۲,۱۰۳
جمع				۲۰۵	۱۸۱	۶۷	۱۹۶	۳۱۲	۱,۲۲۵	۳۵۹	۲,۹۴۴,۰۶۸,۷۴۶	۲,۵۹۹,۳۹۷,۲۸۳	۹۶۲,۲۰۷,۸۳۴	۲,۸۱۴,۸۱۶,۹۴۷	۴,۴۸۰,۲۲۹,۰۱۸	۱۷,۵۹۲,۶۰۵,۹۲۲	۵,۱۵۵,۲۱۰,۶۳۳	۳۶,۵۴۹,۵۳۶,۳۸۴
۲,۵۴۵																		

** به دلیل نبود اطلاعات قابل اتکا در ردیف‌های ۱۷ و ۲۰، تفکیک گروه همکاران امکان‌پذیر نبود.

مجموع درآمدهای عملیاتی شرکت‌های بورسی- ۳۶,۵۴۹,۵۳۶,۳۸۴ میلیون ریال

است که در حرفه‌ی حسابرسی به چالش و معضلی مهم تبدیل شده است زیرا حسابرسان باتجربه و کسانی که گواهی‌نامه‌ی حسابدار رسمی را دریافت کرده‌اند ترجیح می‌دهند در واحدهای اجرایی با سمت مدیر مالی، مدیر حسابرسی داخلی با حقوق‌های حداقل دو برابر مؤسسات حسابرسی مشغول به‌کار شوند تا این‌که خود را درگیر مؤسسات حسابرسی کنند که بعضاً حتی پرداخت حقوق خود را نمی‌توانند به‌موقع انجام دهند.

نمایه‌ی یک وضعیت درآمدی بیست مؤسسه‌ی برتر حسابرسی کشور را نشان داده که حدود ۲۸,۹ درصد کل درآمد حرفه را به‌خود تخصیص داده‌اند. این نمایه، درآمد بیست مؤسسه حسابرسی برتر کشور و تفکیک درآمدی هر مؤسسه به ازای هرردی شغلی را نشان می‌دهد.

اگر چه‌بسا برخی از شرکای مؤسسات حسابرسی قواعد مؤسسه‌ی حسابرسی و کسب‌وکار حسابرسی را به‌درستی ندانند و ضرورت حسابدار شدن به اتفاق دو یا چند نفر موجب تشکیل مؤسسه از طرف آنان شده اما همین آمار نیز وضعیت بحرانی حرفه را نشان می‌دهد و مقایسه‌ی آمار و ارقام فوق به‌خصوص در رابطه با برخی مؤسسات کم‌نشان خالی از لطف نیست. زیرا بر اساس همین آمار متوسط حق‌السهم محاسباتی (و نه دریافتی) هریک از شرکا و مدیران با اعمال دلار ۴۵ هزارتومانی حدود ۶۰,۲۳۹ دلار گردیده که در مقایسه با ارقام دریافتی شرکای حسابرس در جهان حکایت از فقر حسابرسی دارد.

نمایه‌ی شماره (۲) وضعیت شاغلین و غیرشاغلین حرفه را براساس اطلاعات درج شده در سایت جامعه‌ی حسابداران نشان می‌دهد.

در واقع درآمد ۳,۶۱۰ میلیارد تومانی حاصل کار شرکای شاغل و حسابداران رسمی شاغل و همچنین حسابرسان شاغل در مؤسسات (حدود ۹۵۰۰ نفر) است. نمایه شماره (۳) بیانگر تعداد این مؤسسات در تقسیم‌بندی درآمدی مختلف را نمایش می‌دهد.

با توجه به این‌که فعالیت مؤسسات حسابرسی در زمره‌ی فعالیت‌های دانش‌بنیان و هوش‌محور است (فارغ از میزان صحت و سقم آن در عمل) چنانچه قرار باشد براساس حق‌الزحمه‌ی رایج منطقه خاورمیانه درآمد این مؤسسات

نمایه «۲» وضعیت حسابداران رسمی ایران سال ۱۴۰۲

شاغل انفرادی	شاغل در سازمان حسابرسی	شاغل در موسسات	شاغل شریک	غیرشاغل	کل اعضا
۲۲	۱۴۴	۵۳۵	۱۱۷۸	۱۱۱۱	۲۹۹۰

نمایه «۳»- تقسیم بندی درآمد موسسات حسابرسی ایران سال ۱۴۰۱

مبلغ درآمد« میلیارد ریال»	۱-۹	۱۰-۵۰	۵۱-۹۹	۱۰۰-۲۰۰	۲۰۱-۵۰۰	۵۰۰-۱۰۰۰
تعداد موسسه	۲۰	۸۵	۷۷	۵۰	۳۴	۶

را برآورد نماییم و بر اساس یک تفکیک برآوردی به شرح زیر که تعداد شرکای مؤسسات و حسابداران شاغل و کارکنان حرفه‌ای را بر اساس سنوات تجربه تفکیک و حق‌الزحمه‌ی ساعتی آنان با حداقل نرخ‌های ساعتی برآورد گردیده، همچنین با توجه به مجموع ساعات کار سالانه سال ۱۴۰۱ که برابر ۲۱۰۰ ساعت بوده، چنانچه هر یک از ردیف‌های جدول فوق را در نفر ساعت سالانه و بر اساس حق‌الزحمه‌ی دلاری و لحاظ هر دلار ۴۵٫۰۰۰ تومان، درآمد بخش‌های حسابرسی به شرح زیر باید حداقل معادل ۱۸٫۶۱۷ میلیارد تومان گردد.

مقایسه‌ی درآمد کل حرفه ۳۶۱۰ میلیارد تومان و یا درآمد صرف بخش خصوصی ۳۰۵۴ میلیارد تومان با درآمد برآوردی ۱۸٫۶۱۷ میلیارد تومان نشان‌دهنده‌ی فاصله‌ی نامساعد ۵/۹ برابری است. به تعبیری حق‌الزحمه‌ی حسابرسی حداقل ۵/۹ برابر گردد تا حرفه‌ی حسابرسی بتواند مشابه حرفه در منطقه قد علم کند.

از طرف دیگر فدراسیون بین‌المللی حسابداران جهان در سال گذشته اقدام به انتشار یک گزارش خاص پیرامون چگونگی حق‌الزحمه حسابرسان جهان در کشورهای مختلف و بورس‌های جهان نموده بود «Audit Fee Survey 2022-IFAC» که نشان می‌داد حق‌الزحمه‌ی حسابرسان نه بر اساس درصدی بیش از قیمت تمام‌شده‌ی خدمات حسابرسان بلکه براساس درصدی از درآمد شرکت‌های مورد حسابرسی تعیین می‌شود.

نمایه‌ی ۶ شاخص حق‌الزحمه‌ی حسابرسان درکشورهای مختلف و بورس‌های آن‌ها را نشان می‌دهد. البته باید تأکید کرد که این شاخص‌ها برحسب نوع صنعت و محل شرکت مورد رسیدگی یکسان نبوده و بیش‌تر و کم‌تر از این شاخص‌ها هم بوده که متوسط این شاخص در این مقاله مورد استناد قرارگرفته است. آنچه مسلم است حق‌الزحمه‌ی حسابرسان مشابه قیمت‌گذاری دستوری برخی اقلام و برخلاف نظریه‌ی سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و رییس سابق اتاق بازرگانی به‌عنوان کسی که مدعی پارلمان بخش خصوصی و رقابت بوده، با درصد مشابه تورم تعیین نمی‌گردند و بستگی به ارقام درآمدی شرکت مورد رسیدگی دارند. زیرا ماحصل فعالیت شرکت و همه‌ی ریسک‌های موجود آن رقمی به‌نام درآمد یا دارایی بیانگر وضعیت مالی شرکت خواهد بود و لاغیر. چون اساس حسابرسی بر ریسک استوار است و نتیجه‌ی حق‌الزحمه‌ی حسابرسان با رقم منتج از همه‌ی ریسک‌ها برآورد میشود. نگارنده می‌تواند ده‌ها مستند و منبع علمی و تحقیقاتی انجام شده در جهان را ارائه کند که حداقل از سال‌های ۲۰۰۰ مبنای حق‌الزحمه‌ی مؤسسات حسابرسی بورسی در اروپا به‌ویژه انگلستان و همچنین امریکا لحاظ همین محاسبات بوده و بارها نیز در نشریات حرفه‌ای ایران بدان اشاره شده بود، ولی دیدگاه سنتی خود حسابرسان هم مانع پذیرش این امر بود و حتی برخی چنین امری را غیرممکن می‌دانستند!

با لحاظ این‌که حداقل حق‌الزحمه‌ی حسابرسان ۱۳ در ده‌هزار و حداکثر آن ۳۸ در ده هزار درآمد/فروش شرکت‌های مورد حسابرسی بوده و از آن‌جا که درآمد/فروش شرکت‌های بورسی ایران (حدود ۶۳۴ شرکت) در سال ۱۴۰۱ معادل ۳،۶۵۴،۹۵۳ میلیارد تومان بوده

نمایه «۵» محاسبه حق الزحمه حسابرسان در رده های مختلف حرفه ای

ترکیب شاغلین شریک		ترکیب حسابداران رسمی		ترکیب سایر حسابرسان		جمع کل
تعداد	درآمد	تعداد	درآمد	تعداد	درآمد	
۵۰۰	۳۷۸۰	۲۰۰	۷۵۶	۱۲۸۷	۲۴۳۲	۶,۹۶۸
۵۰۰	۲۸۳۵	۲۰۰	۵۶۷	۲۰۰۰	۲۸۳۵	۵,۲۳۷
۱۷۸	۸۴۱	۱۳۵	۳۱۹	۴۵۰۰	۴۲۵۲	۵,۴۱۲
جمع	۷۴۵۶	جمع	۱۶۴۲	جمع	۹۵۱۹	۱۸,۶۱۷

نمایه «۴»- حق الزحمه ساعتی حسابرسان در منطقه خاورمیانه

ترکیب شرکای موسسات			ترکیب حسابداران رسمی شاغل در موسسات			ترکیب حسابرسان شاغل		
تعداد	سابقه	حق الزحمه ساعتی	تعداد	سابقه	حق الزحمه ساعتی	تعداد	سابقه	حق الزحمه ساعتی
۵۰۰	۳۰	۸۰	۲۰۰	۱۵	۴۰	۱۲۸۷	۱۰	۲۰
۵۰۰	۲۰	۶۰	۲۰۰	۱۰	۳۰	۲۰۰۰	۸	۱۵
۱۷۸	۱۵	۵۰	۱۳۵	۸	۲۵	۴۵۰۰	۳	۱۰

نمایه «۶»- شاخص حق الزحمه حسابرسی درکشورهای مختلف

شرح	امریکا	اروپا	کانادا
درصد حق الزحمه حسابرسی جهان/فروش یا درآمد شرکت های مورد رسیدگی	38/10.000	13/10.000	29/10.000

منبع - « Audit Fee Survey 2022-IFAC »

امـــا حق‌الزحمه‌ی حسابرســـان از محل رسیدگی شـــرکت‌های بورســـی به‌طور جداگانه در دسترس نیست. با این حال، چنانچه قرار باشد مشابه همه‌ی بورس‌های جهـــان حداقل ۱۳ در ده‌هـــزار این رقم به‌عنوان حق‌الزحمه‌ی حسابرسان منظور شـــود، در این صورت شرکت‌های بورسی باید رقمی معادل ۱۲،۵۵۱ میلیارد تومان به حسابرسان خود پرداخت کرده باشند. این در حالی است که بعید به‌نظر می‌رسد بیش از ۱۵۰۰ میلیـــارد تومان پرداخت کـــرده باشـــند زیرا کل درآمـــد خدمات حسابرسی کشور در سال گذشته ۳،۶۱۰ میلیاردتومان برای حدود سی‌هزار شرکت بورســـی و غیربورسی بوده است. از آن‌جا که وفق آمارهای مســـتند حدود ســـی هزارشرکت ســـالانه در ایران حسابرسی می‌شـــوند قاعدتاً شـــاید بتوان گفت اگر مجموع درآمد/فروش شـــرکت‌های مورد حسابرســـی بالغ بر ۶،۰۰۰،۰۰۰ میلیارد تومان باشـــد که در چنین حالتی درامد مؤسسات حسابرســـی ایران حداکثر ۵،۵ در ده هـــزار درآمد/فروش شـــرکت‌های مورد حسابرســـی بـــوده کـــه از حداقل جهانـــی فاصلـــه‌ی معنـــی‌داری دارد. با توجه به شـــاخص‌های اعلام شده توسط آیفک قاعدتاً حق‌الزحمه‌ی حسابرســـی شرکت‌های بورسی باید بین ۴۷،۵۱۴ تا ۱۳۸،۸۸۸ میلیارد ریال و یا میانگین آن برابـــر ۹۳،۲۰۱ میلیارد ریال و کل درآمد مؤسسات حسابرســـی باید رقمی معادل جدول هفت باشد.

بررسی این نمایه بدان معنی است که اگر مقررگردد حق‌الزحمه‌ی حسابرسان ایرانی بـــا ارقام حق‌الزحمه‌ی ســـاعتی حسابرســـان کشـــورهای منطقه برآورد شود بایستی حق‌الزحمه‌ی سال ۱۴۰۲ حرفه‌ی حسابرســـی حداقـــل ۹،۵ برابر (نمایه شماره ۵) و چنانچه مقرر گردد با کم‌ترین شاخص اعلام شده‌ی فدراسیون جهانی حســـابداران جهان برآورد شود باید حق‌الزحمه‌ی فعلـــی حداقل ۲۱،۶ برابر شود (نمایه شماره). البته می‌توان این افزایش را در دو ســـطح شرکت‌های بورســـی کـــه دارای ریســـک بیش‌تری هستند بیش‌تر و برای سایر شرکت‌های غیربورسی کم‌تر اعمال کرد که لازمه‌ی چنین مقایســـه‌ای ارتقای خدمات فعلی مؤسسات حسابرسی به خدمات باکیفیت فـــارغ از امضا کردن صـــرف گزارش‌ها، پرهیـــز از ارائـــه‌ی خدمات هـــم زمان حسابرســـی و خدمات مالی- حسابداری و ارائه‌ی گزارش‌های شفاف به جامعه‌ی حسابداران رسمی و... است.

در ایـــن میان، نامه‌ی رییس ســـابق اتاق بازرگانی ایران به ســـازمان حمایت از مصرف‌کننـــدگان بـــرای کاهـــش حق‌الزحمه‌ی حسابرسان حیرت‌آور بود بـــود. همـــکاران اتاق که عملکـــرد آنان حداقـــل در خـــروج ارز زبـــان‌زد عام و خاص است و کراراً در مخالفت با اقتصاد دستوری و قیمت‌گذاری دولتی در بوق و کرنـــا می‌زنند، این‌بار یک‌باره طرفدار نظام قیمت‌گذاری دولتی شده بودند!

شایان ذکر است درآمد چهار مؤسسه‌ی بزرگ حسابرسی جهان موسوم به «بیگ فور» که اخیراً منتشر شده نشان می‌دهد درآمد مؤسســـه‌ی دیلویت به‌دلیل ارائه خدمـــات باکیفیت و متنوعـــی که بعضاً در حال حاضر از ســـوی اعضای جامعه‌ی حسابداران غیرممکن است از درآمد ارزی کشور نفتی ایران بیش‌تر شده است.

در پایان با توجه به مسائل پیشگفته و بررسی نمایه‌ی درآمدی بیست مؤسسه اول عضو جامعه‌ی حســـابداران رسمی ایـــران و نگاهـــی به پیشـــینه‌ی آنان و کمّ‌وکیف این مؤسســـات به‌نظر می‌رسد حق‌الزحمه‌ی خدمات حسابرسی با لحاظ کیفیت گزارش‌هـــا چندان هم نامطلوب نبوده و گریزپایی حسابرسان کارآزموده به نحوه‌ی توزیع درآمد مؤسسات مربوط باشـــد تا تنگنای درآمدی. زیـــرا ظاهراً مؤسســـاتی هستند که شـــریک غایب و یا غیرفعال دارند ولـــی حقوق و مزایای خـــاص نظیر شـــرکت‌های ســـهامی به آنان تعلق می‌گیرد در نتیجه مؤسســـات توانایـــی پرداخـــت حقـــوق و مزایـــای حسابرســـان ورزیده را ندارنـــد. نتیجه آن‌که کسب‌وکار حسابرسی فعالیت‌محور و با حضور همه‌ی ارکان مؤسسه صورت می‌گیرد و نظیر شـــرکت‌های سهامی یا بازرگانی نیســـتند که شریکی در خارج مؤسســـه یا خارج از کشـــور جا خوش کند ولـــی از نعمات مؤسســـه برخوردار باشـــد. بدون شـــک نگارنده اعتقاد دارد برای دست‌یابی به این بستر و مناسبات حرفه‌ای تعدادی از همکاران حســـابدار رســـمی باید بازنشســـته و یا دستخوش بازآموزی حرفه‌ای شوند تا بتوانند ادعای چنین حق‌الزحمه‌ای را بنمایند.

نمایه«۸» - درآمد چهارموسسه بزرگ حسابرسی جهـان ۲۰۲۳

شرح	Deloitte	PWC	EY	KPMG
درآمد- میلیارددلار	۶۴	۵۳	۵۰	۳۶

نمایه شماره (۷)- برآورد حق الزحمه حسابرسی شرکت های بورسی (مبالغ میلیارد تومان)

ردیف	شرح	با شاخص۱۳/۱۰.۰۰۰	باشاخص ۲۱/۱۰.۰۰۰	باشاخص ۳۱/۱۰.۰۰۰
۱	درآمدافروش شرکتهای بورسی ۳،۶۵۴،۹۵۳ میلیارد تومان	۴۷،۵۱۴	۷۶،۷۵۴	۱۳۸،۸۸۸
۲	درآمد افروش کل شرکتهای حسابرسی شده ۶،۰۰۰،۰۰۰ میلیارد تومان	۷۸،۰۰۰	۱۲۶،۰۰۰	۲۲۸،۰۰۰
۳	درآمد محقق شده حرفه حسابرسی در سال۱۴۰۱	۳،۶۱۰	۳،۶۱۰	۳،۶۱۰
۳	نسبت برابری با درآمد فعلی حرفه-«۲:۳»	۲۱.۶	۳۴.۹	۶۳.۱